

..תמיד אמרו לי: זה תפקידה של האשה. לסבול. זה גורלך. אבל אני סירבתי לסבול. לא כאשה. כערבייה. כמוסלמית."

"ברחתי מהם אז הסיפורה העירונית," ושם עלתה ההחלטה לכתוב. אחרי כיושב שנים בידו צה"ל הטכניקה סחר את מאבקה האישי במאבקים רחבים יותר — הן המאבק הלאומי של הפלסטינים, הן המאבק של האשה הערבית לשיחור. אחרי 13 שנות נשואין הצליחה, לבסוף, להתגרש — דבר שאשה ערבית רגילה אינה יכולה לחגום עיניו מניד לאחר מכן הופיע במצויים ספרה הראשון, "הצבר" הוא ספרה השני, ועתה היא עוברת על ספרה השלישי.

כיום היה סחר כליפה עם שתי בנותיה ברמאללה, בירה קטנה בסרבה לקבל כסף ממישפחתה העשירה, היא מפרנסת את עצמה כאשת יחסייה ציבור של אינברסיטת ביריזית הסמוכה. השבוע באה לתדאכוב והעניקה ל"העולם הזה" את הראיון הבא:

סיפורה של סחר כליפה, "הצבר", עורר ויכוח חריף מאד כציבור הערבי, ועם הופעתו בעברית הוא עשוי לעורר ויכוח גם כציבור הישראלי.

סחר ("שחר"), הנראית צעירה מבני 37 שנותיה, נולדה כאחת מישיבת מוסלמית עשירה בשכם. "הבן היחיד היה חשוב יותר מבני שש הבנות ביחד", הוא מספרת, "ולפי זה אפשר לתאר מה היתה חשיבותה של בת אחת. היה לי תפקיד נחלת מיוחדת."

בגיל 18, אחרי שפיימה את בתי הספר היסודי בשכם ואת בית הספר התיכון של הנזירות הקאתוליות בעמאן, נכפו עליה נשואין, בנסיבות שהיא רומזת עליהן בראיון. הנישואין היו אומללים מלכתחילה.

הארץ קודמת לכבודה המיני של האשה!"

האנשים מתערבים בספר. כל אחד מראה את חווייתו. תינו באמצעותן אנו מוצאים את הניגוד בין המעמדות. בין אידיאולוגיות שונות. בין דרכיחיים שונות.

את סוציאליסטית, מארכסיסטית?
כן.
מדוע תקף אותך אמיג הביבוי, ממנהיגי רק"ח?
תחילה לא קרא את הספר. הוא רק הציץ בו. אך אחרי שהיה לנו ויכוח סוער, בביתי ברמאללה, הוא קרא אותו. אז כתב לי מיכתב שפורסם באלג'ידיד (כתב עת של רק"ח בחיפה) והפכנו ידידים טובים. על מה היה הוויכוח?
אולי רצה לקנטר אותי. איך זה שאני, בת של מישפחה בורגנית עשירה, מדברת על הפועלים. אך כשקרא את הספר ראה כי למרות שאני לא נראית רצינית, אני מסוגלת לסוג מסויים של רצינות. נדמה לי שבפעם עדיך מפני שהשווית לטובה את תנאי העבודה, שיש כיום לפועלים מהשטחים המוחזקים העובדים בישראל לתנאי העבודה שהיו להם בעבר כמיפועלים ערביים. כן, אך אתה צריך להבין, יש הבדל גדול בין החברה הערבית בישראל ובין החברה הערבית בגדה ובעולם הערבי. הביבוי דיבר על החוויות של העובדים הערביים הישראליים. שהן שונות לגמרי.

וספרך השני, "הצבר"?
התחלתי לכתוב אותו ב-1974. גמלתי אותו ב-1975. זה פורסם בירושלים עלידי ההוצאה גליליא, שהיא ישראלית-צרפתית. הם התחייבו לפרסמו בערבית, בעברית ובצרפתית. הוא כבר הופיע בכל שלוש השפות.

למה קראת לו "הצבר"? האם יש זה משמעות ישראלית?
"אלצובר" פירושו פרי הצבר, כמו בעברית. רציתי לרמוז על המשמעות הישראלית של המילה צבר. האנשים שנולדו בארץ. אני רוצה להזכיר לישראלים כי יש כאן אחרים. שנולדו בארץ. בערבית יש לזה משמעות נוספת. הצבר הוא צמח היכול להישאר בחיים ולהחזיק מעמד בתנאים הקשים ביותר.

מה רצית להגיד בספרך?
רציתי להגיד גם לערבים וגם לישראלים: זוהי חוויית הכיבוש לנו. כמה שזוהי חווייה איומה. באחד הימים בבין, שנינו, שאחנו בני-אדם. צאצאי ותם האבות. החיים באותו מרחב. ושעברנו חוויות דומות — היהודים בפזורה והפלסטינים כפליטים. באחד הימים עלינו לפתור את בעיותינו בצורה אנושית ותרבותית.

מתי התחלת לכתוב, ולמה?
התחלתי לכתוב כדי להוכיח שרגשותי ומחשבותי חשובים, וראויים לכך שירשמו על נייר. אך דעתי זו השתנה לאחר מכן באופן מוחלט.

למה?
הבנתי שאני צריכה לדבר בשם המצפון של החברה. של האנושות. ולא רק בשם עצמי. אולי אני מפריזה בחשיבות עצמי, אך זאת צריכה להיות מטרה.

וכן בהתחלה רצית להוכיח את עצמך, כפרט. מניין בא לך רצון זה?
זה בא לי מפני שאיש לא הקשיב לי. איש לא רצה להקשיב לאשה.

כך זה היה בשכם?
כן זה בכל החברה הערבית. רציתי לבטא את עצמי כיצור אנושי. כאשה שסבלה מלחץ החברה. מלחץ הר מישפחה. מלחץ הדת ומלחץ העולם הערבי כולו.

איך סבלת?
לא הותר לי להיות אדם שווה-זכויות. להיות מכובדת כמו גבר.

באותו זמן היית אשה נשואה, ואם שתי בנות. איך הרגשת בלחץ זה?
תמיד, כשדיברתי עם מישפחתי על הסבל שסבלתי. אמרו לי: זהו תפקידה של האשה. תפקידה לסבול. זה גורלך. לסבול. אך אני לא רציתי לסבול. לא כאשה. לא כערבייה. לא כמוסלמית. לא כחברה בחברה בלתי מפותחת. סירבתי לסבול!

ואם גורלי אינו מוצא חן בעיני, עלי לשנותו. האמת היא שזה לא גורל. זהו מצב שאדם חזק ומהפכני צריך לשנותו. עליו לשבור אותו ולבנות לעצמו מצב חדש.

איך זה בא לידי ביטוי בספרך הראשון, שנקרא: "איננו עוד עבדים"?
זה בא לידי ביטוי באמצעות נערה. שהיתה חברה

החוויות שעברו עליכם, הישראלים ונתנות לכם את המכתח להבנת החוויות שלנו

לפני 20 או 30 שנה לא היה איש מעלה על דעתו שנערה יכולה לפקד על מיבצע פיזאי

והמימשל הישראלי מדכאים את הפועלים. אבל אני אמרתי שיש לזה שני צדדים. הדיכוי בא מצד המימסד הישראלי ומצד המימסד בר ארצות-ערב. שניהם צריכים להתחלק באשמה. אם הי מימסד הישראלי ניצל את הפועלים בישראל, אין זה משחרר מן האחריות את הנצלנים הערביים.

בחוץ אינטלקטואלי בנבלוס (שכם). את האווירה של הספר לקחתי מרמאללה. הנערה מדברת על הצורך לשנות את הדברים. היא דוחה את המצב שבו היא חיה. דמות אחרת בספר היא האמן. המבקש להשוו את מקור המחלה. כמו רופא מנתח. או חשבת שתפקיד האמן הוא להראות לעם מה רע. ולדחות את הרע. אבל איך?